

Sólyom Andrea Fiatalok jövőstratégiáiról

Kivonat. *Műfaját tekintve, ez rendhagyó írás. Nem illeszkedik sem a folyóirat rovataiban megskott tanulmányokhoz, sem a kutatásjelentésekhez, sem más, szakpolitikai dokumentumokhoz: első-sorban fiataloknak szóló előadás „vázlata.” Szerkezetének első eleme a rövid fogalomtisztázás. Ezt követően európai, romániai, erdélyi, székelyföldi friss (2012–2014-es) kutatási eredményeket foglalunk össze, különös tekintettel az elvándorlásra és a 15–24 év közötti, nem dolgozó és tanuló fiatalokra. Majd következik az ifjúsági munkanélküliséget tárgyaló szakpolitikai megközelítések, valamint az orvoslásukra kialakított uniós, országos és megyei programok felvázolása. Végül az utolsó részben további szükséges lépések fogalmazódnak meg, amelyek kutatási eredmények, szakpolitikai dokumentumok és tereptapasztalatok alapján, a fiatalok itthoni boldogulását elősegítő intézkedéseket körvonalaznak.*

Kulcsszavak: fiatalok, jövőstratégiák, elvándorlás, munkanélküliség

Abstract. About Youth' Future Plans

This is an unconventional article. It does not fit into any types of theoretical and empirical papers of the review, or into any category of policy papers. It is a kind of outline of a presentation focused on youth. The first element of the paper structure constitutes in a short notion clarification of youth. The second part summarizes recent (from 2012–2014) empirical results of European, Romanian, Transylvanian surveys and studies from Seklerland, which concentrates on migration and NEETs (15–24 years old people who are not in employment, education or training). After presenting the research data policy approaches about youth' unemployment and different measures will be sketched that were implemented on the level of European Union, on national and county level to remedy the mentioned main problems. Finally the last part concludes next steps based on research results, policy analyzes and field experiences in order to promote integration of youth in their home society.

Keywords: youth, future plans, emigration, unemployment

BEVEZETŐ

Jelen írás alapanyaga egy előadás, amely 2015 tavaszán hangzott el a Botorka Közművelődési Órák keretében Balánbányán, majd a székelyudvarhelyi Tamási áron Gimnáziumban zajlottak beszélgetések a fiatalokat érintő témákban, ezeknek egy összefoglaló változatát tartja kezében az olvasó. Műfaját tekintve keveredik benne a különböző szintű (európai, romániai, erdélyi, székelyföldi), elsősorban a fiatalokat érintő problémákra vonatkozó kutatási eredmények és a szakpolitikai dokumentumokban ezekre a problémákra fellelhető szintén több szintű (uniós, országos és megyei) intézkedések tárgyalása. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy melyek a vonzó és taszító tényezők, illetve a tapasztalatok alapján milyen tényezők ösztönözhetik a fiatalok itthon maradását.

A FIATALOKRÓL

Azt gondoljuk, hogy nem szorul különösebb magyarázatra, hogy miért tekinthetők kulcssze-replőknek a fiatalok, így csak felsorolásszerűen említünk meg néhány aspektust ezek közül. Ők lesznek egyrészt a következő fogyasztói generáció, másrészt a legújabb választópolgárok, így az értékeiken, normáikon, attitűdjeiken, prioritásaikon múlik egy sor társadalmi csoport, jelenség sorsa.

A szakirodalomban és a közbeszédben sem uralkodik teljes konszenzus arról, hogy ki számít fiatalnak. Ha megnézzük az elmúlt negyedszázad ifjúságkutatásainak célcsoportjait, akkor azt tapasztaljuk, hogy míg a kilencvenes években, a kétezres évek elejéig főként 29 évesig bezárólag húzták meg a határt a társadalomtudósok, addig a kétezres évek második felétől ez kitolódott 35 éves korig. Ennek a mind felfele, mind lefele történő kitolódásnak gazdag a szociológiai szakirodalma, az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása összefügg az oktatásban eltöltött idővel és egyes életesemények későbbi bekövetkezésével (Gábor 2000, Kiss 2000).

Főként a számítógép- és internethasználattal foglalkozó szakirodalom megkülönböztet X, Y illetve Z generációt, amelyek között jelentős különbségeket mutattak ki, nem csak az információs társadalomhoz való viszony szempontjából. Bár e generációk közötti határvonalakat tekintve sincs teljes konszenzus a kutatók között, többnyire a következő periódusra datálják az egyes csoportokat: X (1965–1979), Y (1980–1995), Z (1996–) generációk. Az ifjúságkutatások az Y és Z generációra koncentrálnak, az X generáció pedig a mai Z generáció szüleit foglalja magába, így amikor a szocializációs intézmények felelősségét tárgyaljuk, akkor ennek a nemzedéknek a szerepét is értjük alatta.

Abban, hogy milyenekké alakulnak a fiatalok értékei, normái, prioritásai, attitűdjei, cselekvései, kiemelkedő szerepe, felelőssége van (aktív szűrő, rendszerező tevékenységük mellett) a szocializációs intézmények – család, iskola, kortárcsoport, média, szervezetek stb. – mintaközvetítő funkciójának.

EMPIRIKUS KUTATÁSOKRÓL, AMELYEK ELSŐSORBAN A FIATALOKKAL FOGLALKOZNAK

Több-kevesebb gyakorisággal négy szinten végeznek a fiatalokat célcsoportként kitűző vizsgálatokat: európai uniós, országos, regionális és lokális szinten. Az Európai Unió szintjén az európai statisztikai hivatal (Eurostat), illetve az Európai Bizottság honlapja tartalmazza a fiatalokra vonatkozó információkat, eredményeket. Az eurobarométerek között az utóbbi néhány évben négy kifejezetten a fiatalokra irányuló vizsgálatot találunk, ezek telefonos lekérdezések voltak: 2011-ben (The Gallup 2011), illetve 2014-ben (TNS 2014) a drogokkal kapcsolatos attitűdökre koncentráltak, 2013-ban (TNS 2013) a politikai részvételt, szintén 2014-ben (TNS 2015) pedig a civil, politikai, kulturális aktivitást, az önkéntességet mérték.

Országos szinten a kétezres években nagyrészt évente készült közvéleménykutatás a fiatalok körében, ezeknek jelentős részét az Ifjúsági Kezdeményezések Támogatásáért felelős Országos Hatóság rendelte meg. Készültek továbbá tematikus vizsgálatok, ebben a szövegben a Fiatalok Romániában elnevezésű, a Friedrich Ebert Alapítvány támogatásával, a CURS által készített 2014-es felmérés eredményeit használjuk fel.

Viszonylag ritkán készül Erdély szintű ifjúságkutatás, ezek általában magyarországi indításból, ottani vizsgálatok határon túli térségekre történő kiterjesztéséből születnek. Ilyenként említhető a Mozaik2001, (1917 fő Belső Erdélyből valamint 750 fő Székelyföldről, 18–29 évesek), az Ifjúság2008, (1202 fő, 18–35 évesek), valamint az Ifjúság2013 (1238 fő, 18–35 évesek) vizsgálat is, amelyekről a hivatkozott irodalomban találunk támpontokat.

A helyi, illetve megyei vizsgálatok az utóbbi években tematikusak voltak, főleg városokban, amelyek többnyire a fiatalok jövőterveivel is foglalkoztak. A legfrissebb megyei szintű vizsgálat a SEEMIG projekt keretében készült 2014-ben.

Nem a fiatalok képezik ugyan a célcsoportját, de felhasználható még egy kutatás kiindulópontként, mivel olyan témára koncentrál, amely a következő generáció jövőterveiben fokozottan megjelenik. 2014-ben egy módszereiben és megközelítésében sajátos vizsgálat zajlott migráció témában, amelyről bővebben Kiss Tamás tanulmányában olvashatunk. Fókuszcsoportos beszélgetéseket szerveztek migránsok, döntéshozók, szakértők körében, amelyek során negatív és pozitív forgatókönyveket vázoltak fel makro és mikro szinten. A beszélgetések folyamán érintett témák: Románia demográfiai helyzete, a térség demográfiai helyzete, 2025-ig mi várható demográfiailag, taszító és vonzó tényezők, milyen szakpolitikák befolyásolhatják a migrációt. A migrációt befolyásoló tényezők közé az ország gazdasági helyzetét, az oktatási rendszert, a szülőföldhöz való kötődést valamint az egyenlőtlenségek alakulását sorolták elsősorban (Kiss 2014).

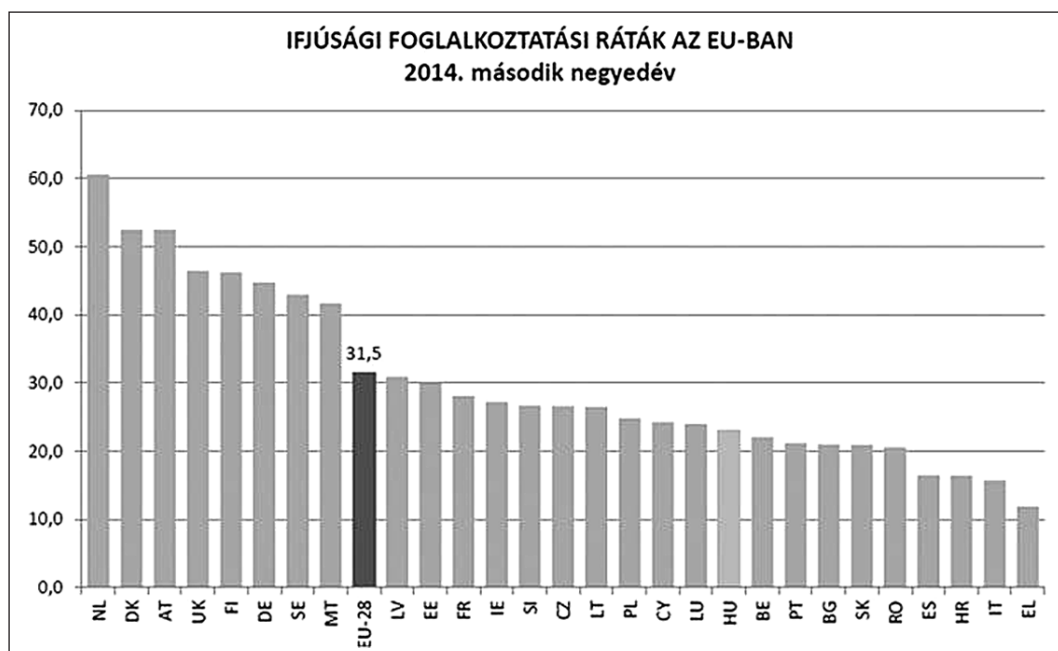
TÁGABB KONTEXTUS: FIATALKORI FOGLALKOZTATÁSI ÉS MUNKANÉLKÜLISÉGI HELYZETKÉP EURÓPÁBAN

EU-szinten a fiatalok közel egyharmada dolgozik. A tagállamok egyharmadában ez az arány másfélszerese vagy közel kétszerese az átlagnak, míg a sor végén olyan tagállamokat is találunk, amelyekben a fiataloknak kevesebb, mint negyede-ötöde dolgozik. Ezzel párhuzamosan, a fiatalok közel negyede munkanélküli az EU-28 szintjén: néhány tagállamban mindössze tizedüket érinti ez a probléma, míg a skála túlsó végén minden második fiatal munkát keres.

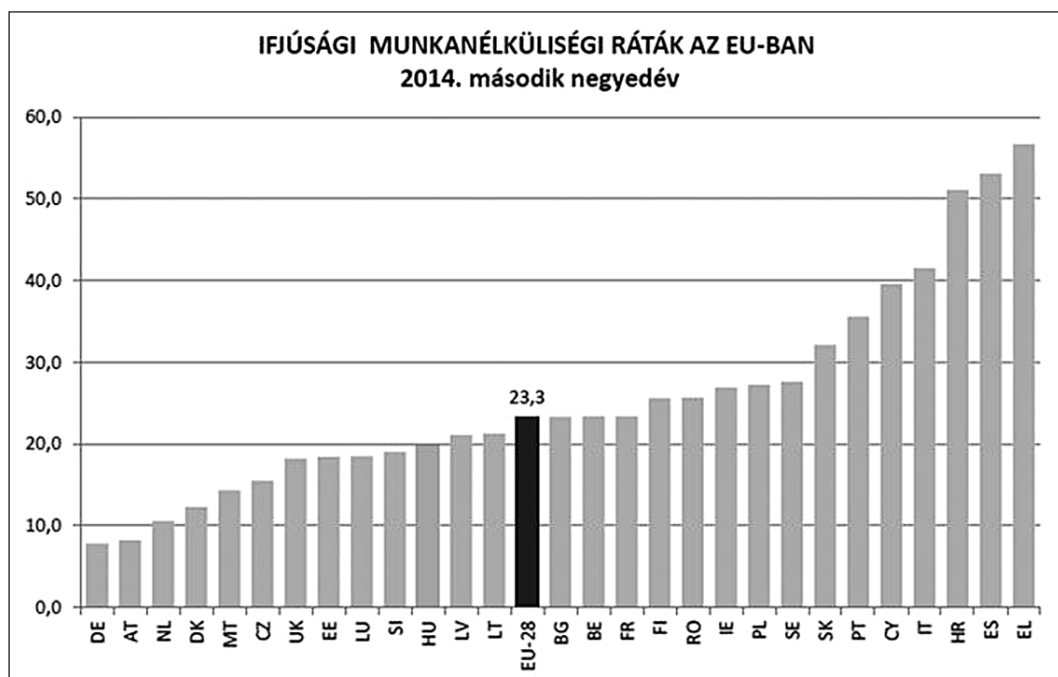
A munkanélküliségi ráta időbeli alakulása a különböző társadalmi csoportokban azt mutatja, hogy miközben minden a következő ábrán feltüntetett csoportban érezhető a válság hatása, a fiatalokat és az alacsony iskolai végzettségűeket érinti fokozottabb mértékben a munkanélküliség növekedése.

Speciális, veszélyeztetett csoportnak számítanak a 15–24 éves nem dolgozó és nem tanuló fiatalok (NEET – Not in Employment, Education or Training). A következő térkép jeleníti meg különböző jelzéssel azokat a tagállamokat, amelyekben ezen fiatalok aránya alacsony (10% alatti), az átlagos szinten levőket (10–14%), és azokat az országokat, ahol 17% fölötti a nem dolgozó és nem tanuló fiatalok aránya. Leginkább érintettek Spanyolország, Görögország, Bulgária, Románia, valamint Írország.

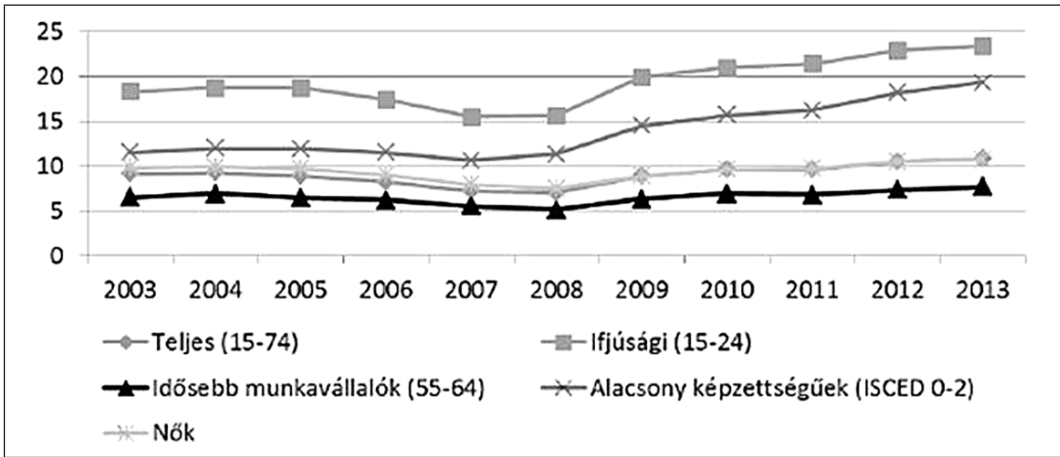
Az Eurostat adatai alapján, a gazdasági válság kezdete (2008) óta Romániában 12%-ról 18%-ra nőtt a nem dolgozó és nem tanuló 15–24 év közöttiek aránya (Európai Bizottság 2013: 4).

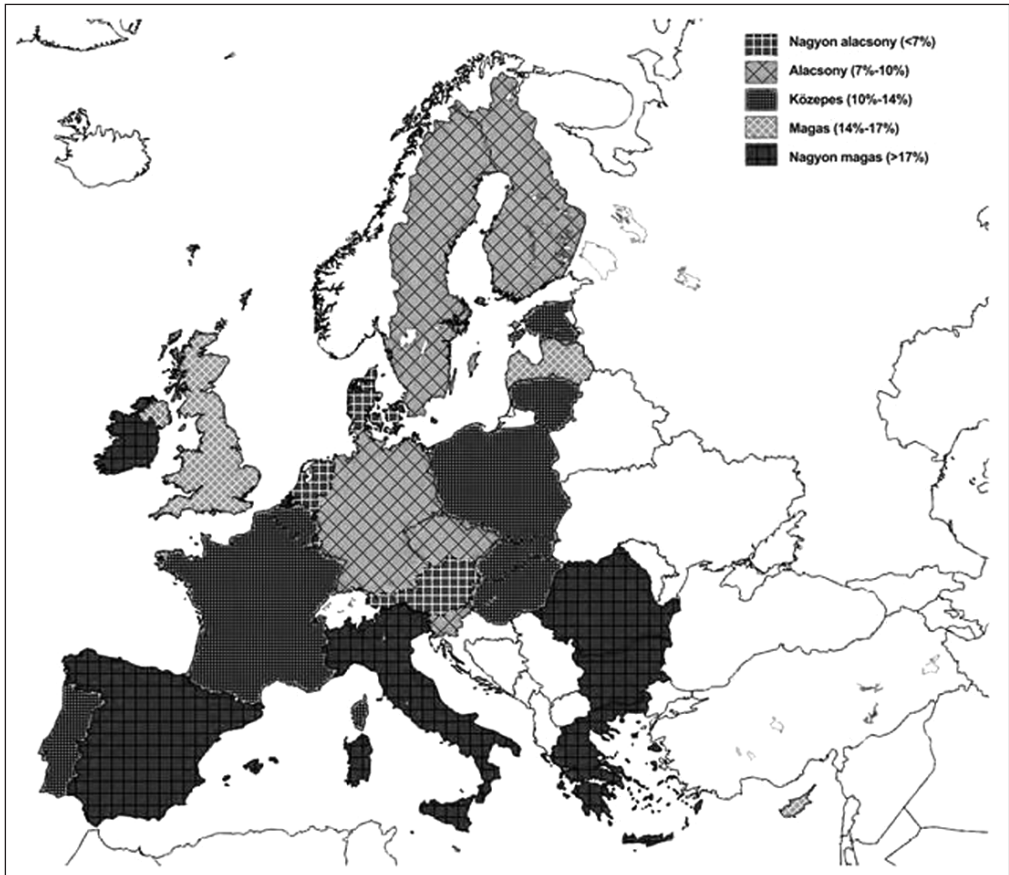
1. ábra. Forrás: Tolnai 2014: 6

2. ábra. Forrás: Tolnai 2014: 7

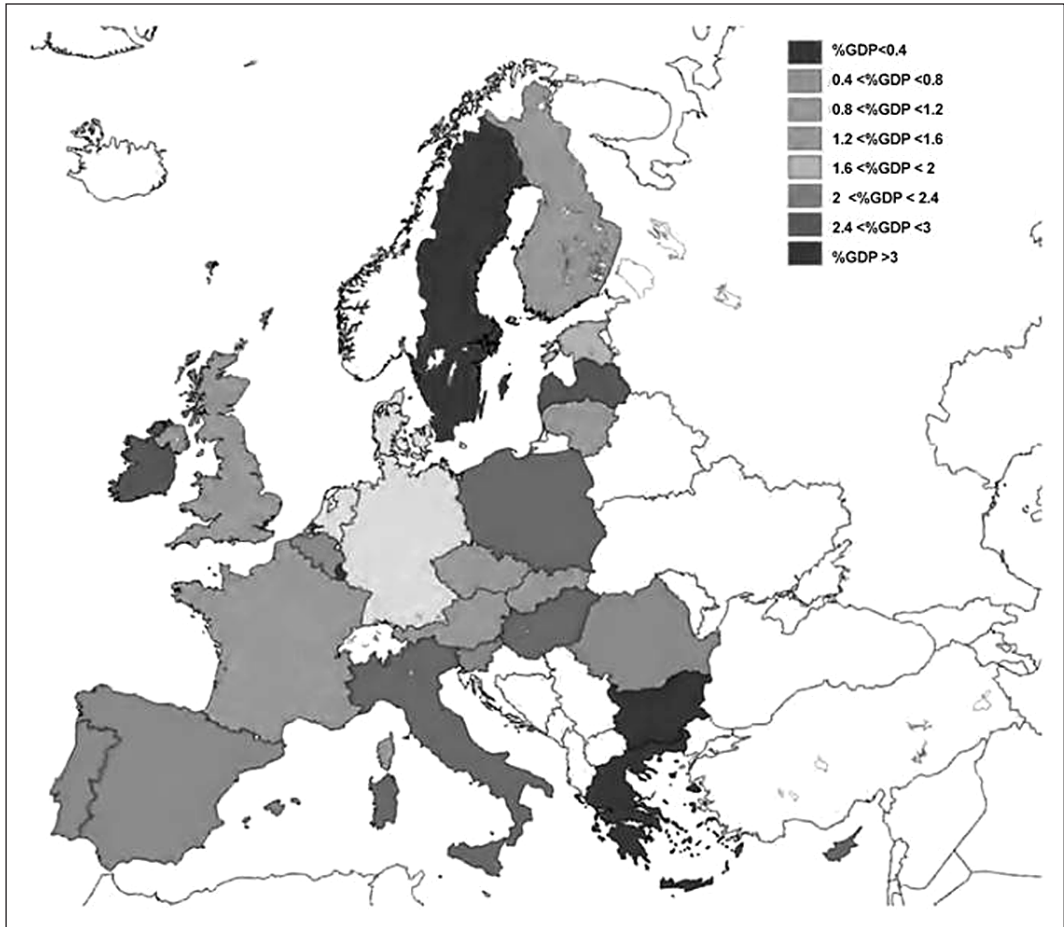
3. ábra. Munkanélküliségi ráta, Forrás: Európai Bizottság 2013: 2

4. ábra. NEET fiatalok aránya az Európai Unióban 2011-ben, Forrás: Eurofound, 2012: 28

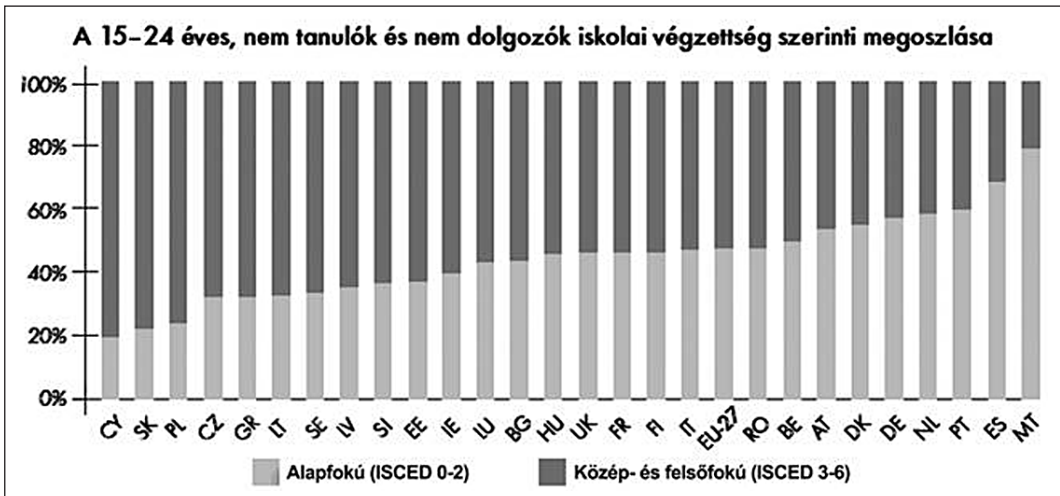
Az, hogy a fiatalok számottevő része ebben az életkorban sem az oktatási intézményrendszerben, sem a munkaerőpiacon nem található meg, meglehetősen magas társadalmi költségekkel jár, ami szerteágazó következményeket vonhat maga után egyéni, családi, közösségi stb. szinten. A társadalmi költségek mellett, vannak számszerűsíthető mutatók, amelyek azt jelzik, hogy mennyibe kerülnek egy-egy tagállamnak ezek a csoportok. Románia például a GDP 1,5%-át költi rájuk, miközben oktatásra 3–4%-ot fordít – ez utóbbinak szintén megvannak a maga társadalmi költségei.

A következő térkép azt jeleníti meg, hogy mennyit fordítanak az egyes tagállamok a nem tanuló és nem dolgozó fiatalokra, a GDP %-ában kifejezve.

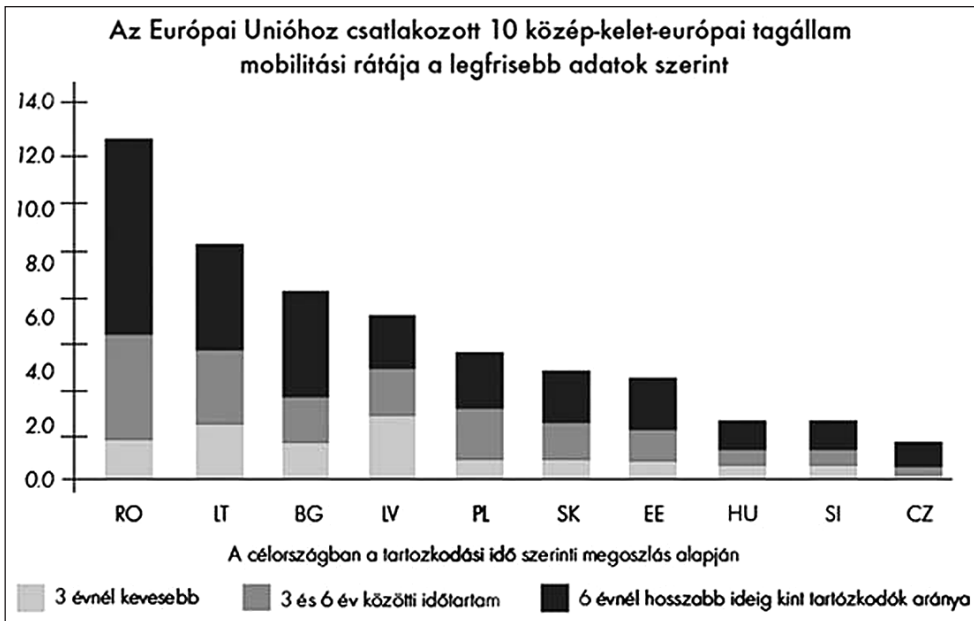
5. ábra. A NEET fiatalok költségei a GDP %-ában, Forrás: Eurofound, 2012: 77

Az EU-ban ezeknek a fiataloknak több mint fele közép- és felsőfokú végzettségű.

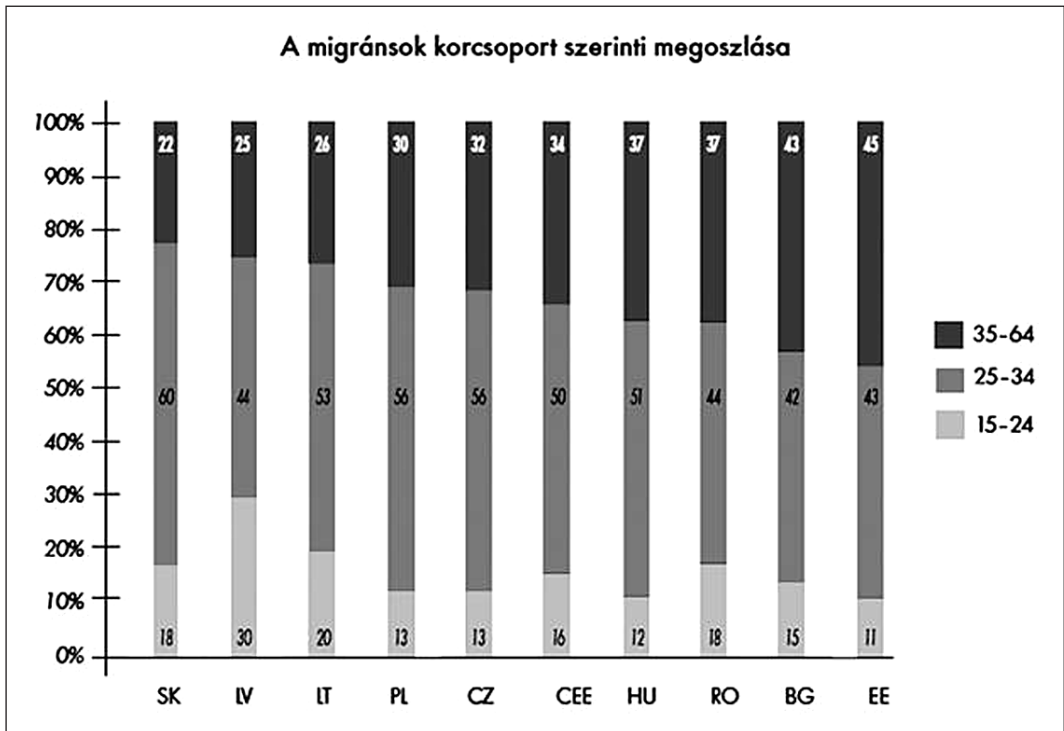
6. ábra. Forrás: Kissné Bencze et al 2012: 12

2012-ben az újonnan csatlakozott tagállamok közül Romániában a legmagasabb a 6 évnél hosszabb ideje külföldön tartózkodók aránya. A külföldön tartózkodás időtartama fontos az esetleges visszatéréskor felmerülő visszaintegrálódási nehézségek miatt. Valószínűsíthetően minél több ideig él, dolgozik valaki egy másik társadalomban, annál inkább átveszi annak a befogadó társadalomnak a fogyasztási és ügyintézési mintáit, elvárásai átalakulnak az azokhoz való alkalmazkodásban, illetve meggyengülhetnek a kapcsolatai a kibocsátó társadalomban.

7. ábra. Forrás: Kissné Bencze et alii 2012: 20

A tíz, kétezres években csatlakozott volt szocialista tagállamban a migránsok nagy része a 25–34 év közötti korcsoportba tartozik. Romániában, 2012-es adatok alapján, minden ötödik migráns 15–24 év közötti.

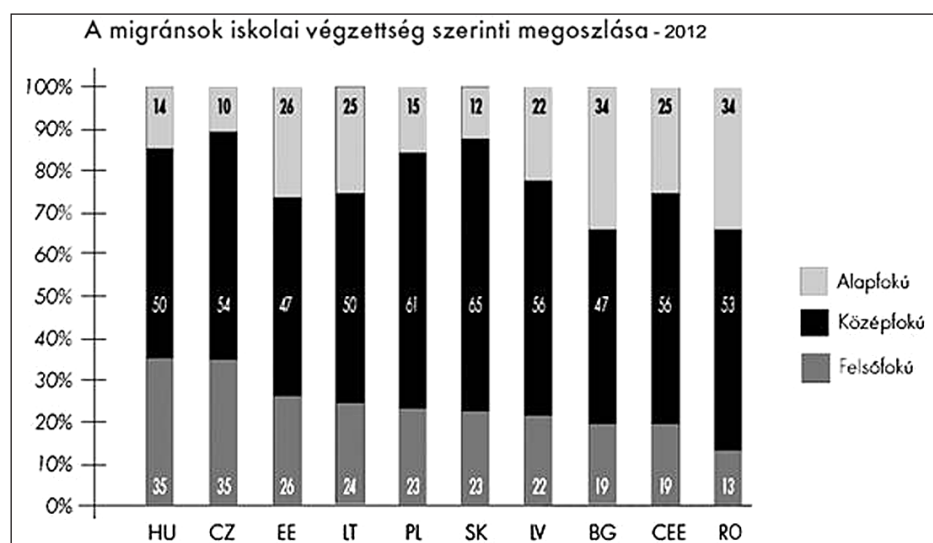

8. ábra. Forrás: Kissné Bencze et alii 2012: 21

Iskolai végzettség alapján, bár a külföldre távozók többsége középfokon képzett, jelentős különbségeket fedezhetünk fel például Románia és Magyarország között. Míg a magyarországi migránsok egyharmada felsőfokú végzettséggel rendelkezik, addig Romániából ugyanennyien mennek ki alacsonyabb végzettséggel.

Nem elhanyagolható az önfoglalkoztatás megtartó ereje, így vizsgáljuk az említett 15–24 év közötti generáció önfoglalkoztatási rátáit tagállamonként, a teljes aktív lakossághoz viszonyítva. Az Eurostat 2010-es adatai alapján, Romániában viszonylag magas a saját vállalkozásban dolgozó fiatalok, illetve aktív lakosok aránya.

Természetesen, találunk számottevő nemi különbségeket az önfoglalkoztatási rátában, ugyanis a férfiak körében jóval jellemzőbb ez a fajta foglalkoztatás.

9. ábra. Forrás: Kissné Bencze et alii 2012: 22

	15-24	15-64	A 15-24 éves korcsoport önfoglalkoztatási rátája a 15-64 éves korcsoport viszonyítva
EU-27	4,1%	14,5%	28%
Ausztria	1,9%	11,3%	17%
Belgium	4,1%	13,0%	32%
Bulgária	4,7%	11,5%	41%
Ciprus	5,0%	15,5%	33%
Csehország	8,4%	16,8%	50%
Dánia	1,2%	8,1%	15%
Egyesült Királyság	4,3%	13,0%	33%
Észtország	n.i.	7,9%	n.i.
Finnország	2,9%	12,2%	23%
Franciaország	2,1%	10,7%	20%
Görögország	9,0%	29,6%	30%
Hollandia	4,0%	13,8%	29%
Írország	1,6%	15,3%	10%
Lengyelország	5,4%	18,5%	29%
Lettország	n.i.	9,0%	n.i.
Litvánia	n.i.	9,1%	n.i.
Luxemburg	n.i.	7,2%	n.i.
Magyarország	3,6%	11,7%	30%
Málta	n.i.	13,8%	n.i.
Németország	1,4%	10,5%	13%
Olaszország	10,6%	22,7%	47%
Portugália	3,1%	17,5%	18%
Románia	12,7%	19,5%	65%
Spanyolország	4,0%	15,7%	25%
Svédország	2,4%	9,8%	25%
Szlovákia	11,8%	15,8%	75%
Szlovénia	2,2%	11,6%	19%

10. ábra. Önfoglalkoztatási ráták az Európai Unióban, Forrás: Szepesi et alii 2013: 89

SZŰKEBB KONTEXTUS: ROMÁNIA, ERDÉLY, SZÉKELYFÖLD

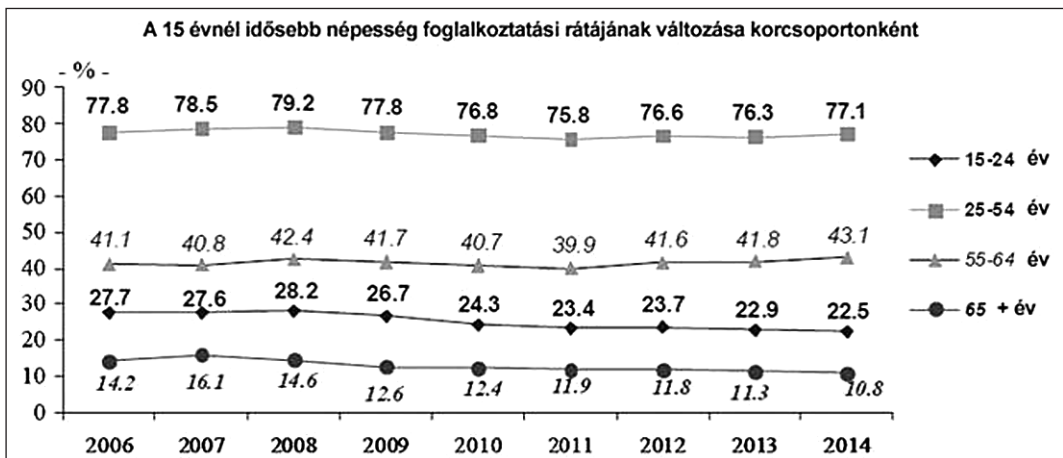
Miután láttuk számokban kifejezve EU-szinten a fiatalok foglalkoztatási, munkanélküliségi, kivándorlási és önfoglalkoztatási helyzetképét, felvázoljuk azokat a makrotársadalmi jellemzőket, amelyek hozzájárultak a hazai állapotok kialakulásához. Ezek közül demográfiai, gazdasági, illetve politikai tényezőket említünk meg.

A 2002–2011 közötti periódusban is jelentős demográfiai, társadalmi átalakulások zajlottak le: Románia lakossága 2,7 millió fővel fogyott, ebből 2 millió elvándorolt. 1998–2007 között duplájára nőtt az egyetemre járók száma. Kitolódik a házasságkötés és gyermekvállalás ideje, viszont több gyermeket terveznek, mint korábban. Előregedő magyar lakossággal számolhatunk (Bálint 2015).

A 2011-es népszámlálás eredményei alapján, a 15–29 év közöttiek teszik ki az ország lakosságának 18,8%-át, tehát közel egyötödét (Sandu et alii 2014).

Az országos munkanélküliségi arány a fiatalok körében 2014 második felében 23,4% (Sandu et alii 2014), a Központi régióban magasabb, 31,7%, az EU-s átlag 22%, Európában 7,5 millió NEET fiatallal számolhatunk (Eurofound 2012), miközben 2 millió betöltetlen állás van, tehát szükség lenne a munkaerőpiaci kereslet és kínálat fokozottabb találkoztatására.

Amint az Országos Statisztikai Hivatal sajtóközleményéből kiderül, Romániában 2008–2014 között a 15–24 év közöttiek foglalkoztatása csökkent a legjelentősebben, 28,2%-ról 22,5%-ra.

11. ábra. Foglalkoztatási arányok Romániában, Forrás: INSSE 2015: 2

Romániában egyenetlen gazdasági fejlődés jellemző, majd válság 2008-tól.

Közéleti aktivitás terén kiemelkedő fejlemény, hogy 2014-ben a legmagasabb a választási részvétel (58%) mind a fiatalok, mind a felnőttek körében a rendszerváltás óta (IRES 2014, idézi Sandu et alii 2014: 5).

Miközben országos és regionális szinten készülnek ifjúsági stratégiák, úgy tűnik, hogy a döntéshozóknak nincs képük a következő generációról.

ROMÁNIAI FIATALOK HELYZETE, EGY 2014-ES ORSZÁGOS VIZSGÁLAT ALAPJÁN

Az ifjúságkutatások között említett, *Fiatalok Romániában* elnevezésű felmérés 1302, 15–29 év közötti megkérdezett bevonásával készült, valamint, a jelentés 10 fókuszcsoporthoz tartozó interjú tanulságait tartalmazza. Az ország helyzetének megítélése többnyire negatív: közel 66% szerint rossz irányba halad az ország. Legégetőbb problémáknak a korrupciót, a szegénységet, illetve a munkanélküliséget tartják. Származási hátterüket tekintve a 15–29 évesek közel háromnegyede, a 18 év fölöttiek fele szülőkkel lakik, anyagi kényszerből. Anyagi helyzetük alapján, mintegy 50%-uk a középosztályba, egyharmaduk a munkásosztályba sorolja magát. Az 1989 utáni fiatalok képzettebbek, mint szüleik.

A vidékiek, szegény térségek fiataljai, valamint a fiúk kisebb eséllyel terveznek továbbtanulást. Összességében egyharmaduk elégedett az oktatási rendszerrel, a fiatalabbak elégedettebbek. A fiúk és lányok tanulmányi eredményei, magánórara járása eltér egymástól, a falusiak és városiak is különböznek ebben a tekintetben egymástól.

Egyharmaduk tíz év múlva külföldön látja megvalósulva álmait, karrierjét, közel kétötödük tervez kilépést a kibocsátó társadalomból hosszabb-rövidebb időre. Az elvándorlás okai: jobb életkörülmények, jobb elhelyezkedési lehetőségek. Célszörök: I. Anglia, II. Németország, III. Amerikai Egyesült Államok, Spanyolország, Olaszország.

Jellemző a fizetésbeli különbség településtípus és nem szerint. Fontos tényezők az elhelyezkedésben: személyes kapcsolatok, szakmai tapasztalat, felkészültség, a legfontosabb szempont: a fizetés. A 25 év fölöttiek több mint egyötöde tervez saját vállalkozást. Optimisták a jövőt illetően: bíznak abban, hogy jobb életük lesz, mint a szüleiknek, összefüggésben a szabad mozgással.

Közel egyötödük tapasztal hátrányos megkülönböztetést, elsősorban anyagi helyzet, nem, etnikai hovatartozás miatt. Alacsony a politika iránti érdeklődésük, kiábrándultak, de tüntetési akciókban mozgósíthatók. Kevésbé bíznak a más nemzetiségűekben.

A falusiak és városiak életstílusa, szabadidő eltöltése tér el leginkább egymástól – ez összefügg a szülők végzettségével és anyagi helyzetével. Kevésbé tévénnek, többet interneteznek. Különbségeket találtak a kutatók a fiúk és lányok között a szexuális szokásokban, a dohányzási és alkoholfogyasztási gyakoriságban, valamint a fizikai agresszió megítélésében és gyakorlásában. A fiatalabbak – a 15–24 év közöttiek – a szülőkkel közösen hozzák meg döntéseiket, míg a 25 évnél idősebbek többnyire egyénileg. Tehát ekkorra bekövetkezik ebben a tekintetben a privát szféra önállósodása. Az életsemények közül a házasságkötést a lányok 24,7 éves korukra, a fiúk 27,4 éves korukra tervezik, és átlagosan 2 gyermeket terveznek (Sandu et alii 2014).

AZ ERDÉLYI MAGYAR FIATALOK HELYZETE, AZ IFJÚSÁG 2013 VIZSGÁLAT ALAPJÁN

Anyagi helyzetük szubjektív megítélését az jellemzi, hogy 21%-uknak romlott az életszínvonal a vizsgálatot megelőző évben, 20%-uknak javult. Maroktelefonja, számítógépe majdnem mindenkinek van, az autóhasználat, a lakásbirtoklás (feltehetően egyrészt a csökkenő ingatlan-

árak, másrészt az Első lakás hitel révén, harmadrészt a vásárlás időpontjánál későbbi jogi átírás miatt) aránya megnőtt a 2008-as vizsgálat óta (Barna–Kiss 2013). A munkanélküliség, az alacsony jövedelmek, illetve a kilátástalan jövő adnak okot leginkább pesszimizmusra.

13%-uk háztartásában, 50%-uk tágabb családjában van külföldön élő személy. A 18–35 éves korosztály 43%-a, a 18–29 éves korosztály 51%-a tervez külföldi munkavállalást. Célországok: Németország és Ausztria 51%, Anglia 33%, Magyarország 27%. Az országos sorrendhez viszonyítva eltéréseket tapasztalhatunk: a magyar fiatalok számára Németország „bevettebb” célpont, mint az Egyesült Királyság, illetve természetesen kisebb súllyal, mint a kilencvenes években, de megjelenik Magyarország mint helyszín.

Az individuális életesemények korábbi időpontra kerülnek. Az első szexuális tapasztalat megszerzése 17,6 éves korban jellemző. A házasságkötés terveik szerint átlagosan 26 éves korban következik be. A privát szférához tartozó értékek enyhe felértékelődése figyelhető meg: a „változatos élet”, a „szépség”, a „kultúra, műveltség” fontosabbakká válnak. Enyhén csökken a vallás szerepe és gyakorlásának intenzitása.

Csökken a dohányzó fiatalok aránya.

Kulturális fogyasztás tekintetében csökken az újságot és szépirodalmat olvasók aránya. Legnépszerűbb erdélyi magyar személyiségek: Kányádi Sándor, Tamás Gábor, Dancs Annamária, Böjte Csaba, Baricz Gergő, László Attila.

Az erdélyi magyar fiatalok körében is nőtt a szavazási részvétel a legutóbbi választásokon (Barna–Kiss 2013).

SZÉKELYFÖLDI, SEPSISZENTGYÖRGYI FIATALOK HELYZETKÉPE EGY 2014-ES VIZSGÁLAT TÜKRÉBEN

642 végzős középiskolás válaszai alapján, a sepsiszentgyörgyi végzősök kétharmada elégedett a középiskolai oktatás színvonalával. A román diákok jobban tudnak angolul. A magasabb tanulmányi átlag, a középiskola típusa összefügg az idegennyelv-ismerettel.

Közel háromnegyedük tervezi, hogy folytatja tanulmányait. Nagyobb valószínűséggel tanulnak tovább az elméleti középiskolák diákjai, a lányok, a városiak, a román diákok, a magasabb iskolai végzettségű és kedvezőbb anyagi helyzetű szülők gyermekei. Kolozsvár és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem a leginkább vonzó, második a brassói Transilvania Egyetem, harmadik a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyserészeti Egyetem (MOGYE).

Közel háromnegyedük kedvezőtlennek tartja az elhelyezkedési lehetőségeket a környéken, ugyanakkor 35%-uk kevésbé tart a középiskola elvégzése utáni elhelyezkedéstől. 43,2%-uk továbbtanulást tervez, munkavállalás nélkül. Az elhelyezkedést tervezők 56,9 százaléka (ami a végzősöknek majdnem egyharmada) külföldön vállalna munkát. Célországok: Németország, Anglia, Magyarország – tehát ilyen szempontból illeszkednek az erdélyi magyar fiatalok kíváncsi mintáihoz.

Háromnegyedük járt már külföldön kirándulni, rokonokat látogatni. Közel háromötödüknek van családtagja, aki külföldön él vagy élt. Jelentős ebből a szempontból a magyar és román diákok közötti különbség (62,9% versus 47%) illetve a fiúk és lányok közötti eltérés (47,7% versus 66,1%). Közel háromnegyedük gondolt már kivándorlásra; fokozottabban foglalkoztat-

ja az elvándorlás gondolata a román diákokat, a városiakat, a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekeit. Közel egyharmaduk a jobb életkörülmények, jobb fizetések miatt menne el, egyötödük elhelyezkedés céljából (Bálint–Sólyom 2014).

A HARGITA MEGYEI FIATALOK ÉS FELNÖTTEK MIGRÁCIÓJÁRÓL

A megye lakosság száma 1990–2014 között 11,3%-kal csökkent. Természetes fogyás is jellemző, de jóval kisebb mértékben, mint országosan. 1991–2011 között 8200 fő költözött Hargita megyéből külföldre (1146 külföldi költözött ide). A 2011-es népszámlálás eredményei alapján, Hargita megyében a hosszú időre külföldre távozók kategóriájában a 25–34 évesek aránya a legnagyobb (40,6%). A migránsokon belül a 25–39 évesek aránya 55%. Az összes hosszú távú migráns 43%-a Magyarországra irányul. Az ideiglenesen külföldön tartózkodók 52%-a Magyarországon próbál szerencsét. A 25–29 évesek 10%-a emigráns (a felnőtt lakosságban is hasonló ez az arány).

2014-ben zajlott egy Hargita megyei fiatalokat célzó vizsgálat, a SEEMIG projekt keretében. Ennek eredményeiből kiderül, hogy a tágabb rokonságra és az ideiglenes migrációra is kiterjesztve a kérdést, a migráció által érintettek aránya eléri a 73%-ot. A diákok 47,5%-a gyakran informálódik a külföldi munkahelyek felől. Célországok: Németország, Magyarország, Amerikai Egyesült Államok és Anglia. Tehát e kutatás eredményei alapján úgy tűnik, hogy a Hargita megyeiek esetében a sorrend eltér általában az erdélyi fiatalokétól, Magyarországot előnyben részesítik Angliával szemben, feltehetőleg az idegennyelv-tudás szab határt az aspirációknak. A külföldre való emigrálás előnyeinek tartják a nagyobb jövedelmeket, az idegen nyelvek elsajátítását valamint a hasznos tapasztalatokat, míg hátrányai között elsősorban az szerepel, hogy a családi életre negatív hatással van (Manucode 2014).

AZ IFJÚSÁGI MUNKANÉLKÜLISÉG ÉRTELMEZÉSÉNEK MEGKÖZELÍTÉSEI

Miután röviden felvázoltuk az egyes kutatások eredményei alapján a fiatal generációt foglalkoztató problémákat, lássuk, milyen megközelítéseit találjuk a munkaerőpiaci integrációjuknak a szakpolitikai dokumentumokban!

A következő táblázat összesen nyolc megközelítést tartalmaz, amelyek az ifjúsági munkanélküliség problémáit, okait, következményeit illetve ezek orvoslására tett javaslatokat járják körül vázlatosan. Ezek közül hármat emelünk ki. Az egyik a válság, amely a kétezres évek végétől jellemző, egyidőben a bolognai rendszerre való áttéréssel és a helyi munkaerőpiac bizonyos fokú telítődésével. A válság következtében történt elbocsátások és önkormányzati állásbefagyasztások fő vesztesei a fiatalok voltak, az ő esetükben ugyanis alacsonyabb volt a munkaerőpiacról való kikerülés kára és társadalmi költsége. A következő két kiemelt megközelítés összefügg egymással és az oktatási intézmények, valamint a munkaerőpiac szereplői közötti kommunikáció és megfelelés hiányára vonatkozik. Egyrészt, a munkaadók nem kapnak megbízható információt a fiatalok felkészültségére vonatkozóan az oktatási intézményektől, másrészt, rugalmatlanság folytán, az oktatási intézményrendszer nem képes alkalmazkodni a munkaerőpiac igényei-

hez. Ezeknek a problémáknak az orvoslására mind uniós, mind tagállami szinten, mind pedig regionális, lokális léptékben egyaránt találunk szisztematikus programokat és eseti kezdeményezéseket.

Megközelítés	A probléma	Okok	Következmények	Javasolt eszközök
Átmenet	A tanulásból a munka világába való átlépés mindig fokozatos és időigényes	Az oktatás és a munka természetéből adódó jelenség	Munka és tanulás között természetes szünet létezik	-
Drága tétlenség	A nem dolgozó fiatalok hozzáadott értéke hiányzik, eltartása drága	Piaci anomália, piaci kudarc	Az értéktérmentés alacsonyabb a lehetségesnél, a közterhek pedig magasabbak	A piaci anomália megoldása
Válság	Nehezebb belépni a munkaerőpiacon és megtapadni ott	A csökkenő munkaerő-kereslet miatt az új nemzedékeknek nincs hely a munkaerőpiacon, az elbocsátások kára és költsége a fiataloknál kisebb	A fiatalok nem tudnak tapasztalatokat szerezni, illetve hosszú távú bérhátrányba kerülnek	
Zsákbamacska	A fiatalok képességeikről, motivációikról nehezen adnak hihető információt a munkaadóknak	Az oktatás nem ad megbízható szignált, az iskola melletti munkavégzés nem gyakori, a szignált adó, a társadalmi aktivitás nem gyakori, más intézmény sincs	Információs probléma a munkaerőpiacon	Megfelelő jelzési intézmények kiépítése, információk biztosítása.
Szakadás	Az új nemzedék nem integrálódik megfelelően a társadalomba	A fiatalok nem akarnak bekapcsolódni a munka világába mert nem érzik a helyüket a világban, az öregebbek pedig a motiváció hiányáért kárhozzátják őket	A munkaerő-piaci kudarcok tovább nehezítik a beilleszkedést, felerősödik a deviancia	A fiatalok és az idősek társadalmi közötti együttműködés erősítése
Rossz iskola	Az iskolarendszer nem ad a munkaerő-piaci megfeleléshez szükséges tudást	A képzési rendszer szerkezete és/vagy minősége nem megfelelő	Nincs megfelelő minőségű és képesítésű munkaerő	Munkaadók tapasztalatainak beépítése a képzési rendszerbe
Kiszorítva	Egyes társadalmi csoportokban a fiatalok lehetőségei rosszabbak a munkavállalás területén	A hátrányos helyzetű csoportok nem integrálódnak az oktatásba, a munkaerőpiacra az információ és az intézmények hiánya miatt	Oktatásból való lemorzsolódás, a munkaerőpiacról való kiszorulás, szegregáció	Felzárkóztatási és integrációs programok, az oktatásban való benntartás
Versenyképesség	A fiatalok nem szereznek értéktérmentő képességeket, az aktívak értéktérmentési motivációja csökken	A munkanélküliek nem szereznek tapasztalatokat, az aktívak nagyobb közterheket vállalnak	A gazdaság versenyképessége csökken	

12. ábra. Ifjúsági munkanélküliség Magyarországon – főbb jellemzők

Forrás: Szepesi et alii 2013: 38

IFJÚSÁGI GARANCIA PROGRAM 2014–2020

Az uniós kezdeményezés célja a 25 év alatti fiatalok munkaerőpiaci vagy oktatási integrációja.

Vannak olyan intézkedések, amelyek több tagállamban is megtalálhatóak közös elemként, a fiatalok munkaerőpiaci integrációját elősegítendő: szakképzési, gyakornoki, mentorálási, önkéntességi, vállalkozóvá válási, felzárkóztatási programok. Ezek egy része az oktatási intézményeknek szól, másik részük a foglalkoztatóknak, harmadik részük közvetlenül a fiataloknak.

Főként az illetékes szakpolitikai dokumentumokban olvashatunk magyarországi intézkedésekről a 2014–2020 közötti programozási időszakban. Ezek egy része azonban csak felsorolás-szerűen tartalmazza az Ifjúsági Garancia program támogatási területeit:

- Álláslehetőség
- Gyakornoki program (ösztöndíjas foglalkoztatás)
- Munkatapasztalat-szerzés támogatása
- Nyári diákmunka
- Bértámogatás
- Mobilitási támogatás
- Vállalkozóvá válás támogatása
- Szakképzési lehetőség
- Tranzitfoglalkoztatás
- Nonprofit szervezetek fiatalokat célzó munkaerő-piaci programjai
- „Második esély iskola”, HÍD program
- Kompetencia-fejlesztés bizonyos formái
- Felzárkóztató képzés (Téglásy 2014, Tolnai 2014).

Az Ifjúsági Garancia Program célja Romániában is a 16–24 évesek munkanélküliségének csökkentése, minőségi munkahelyekhez jutás elősegítése révén.

Intézkedések:

A munkáltatók ösztönzése három formában valósul meg. Egyrészt az úgynevezett inaskodás intézményének bevezetésével, inasonként havi 300 lej támogatásban részesülnek a munkáltatók a romániai társadalombiztosításból, valamint inasonként havi 250 eurót kapnak EU-s forrásból 1–3 évig terjedő időszakra. Másrészt, a próbaidős foglalkoztatás havi 750 lej/próbaidős foglalkoztatott támogatást jelent a munkáltatóknak a romániai társadalombiztosításból, valamint havi 300 eurót EU-s forrásból 6 hónapra. Harmadrészt a frissen végzetek foglalkoztatásáért végzettenként havi 500 lej támogatás jár a munkáltatóknak a romániai társadalombiztosításból, illetve havi 200 euro EU-s forrásból 1 évre.

A mobilitás ösztönzése két esetben közvetlenül a fiatalok számára történő kifizetéseket jelent. A lakhelyüktől több mint 50 km-re munkát vállaló fiatalok 1000 lej egyszeri támogatást kaphatnak a romániai társadalombiztosításból, illetve havi 250 eurót EU-s forrásból. A munkavállalás érdekében lakhelyet változtató fiatalok 3500 lejt kaphatnak a romániai társadalombiztosításból, valamint 1000 euro egyszeri támogatást EU-s forrásból.

A vállalkozások létrehozásának ösztönzése egy 30000 eurós csomag révén valósulhat meg, amely tartalmazza a mentorálás, vállalkozás-létrehozás, szükséges képzés költségeinek fedezését.

A kompetenciák ingyenes felmérése intézmények támogatásaként valósul meg: az értékelő központok kaphatnak fiatalonként 400 eurót EU-s forrásból.

A rugalmas, munkaerőpiaci igényekhez igazodó szakképzés támogatása abban áll, hogy az engedélyezett képző intézmények kaphatnak fiatalonként 400 eurót EU-s forrásból.

A marginalizált fiatalok – fogyatékkal élők, romák, gyermekvédelmi rendszerből kikerülők – munkaerőpiaci integrációját úgy próbálja elősegíteni a program, hogy a munkáltatók megkaphatják a havi alapfizetés összegét a romániai társadalombiztosításból a foglalkoztatás végéig.

Karrierorientáció és -tanácsadás címén az intézmények fiatalonként 100 euróban részesülnek.

Az oktatási minisztérium intézkedései: második esély program, szakképzési ösztöndíj, nap-pali középiskolai „pénz”.

A Kis- és Közepes Vállalkozások Minisztériumának intézkedései: SRL-D (10000 euro), Start Up (25000 euro/üzleti terv), Mentorálás, Growing Up (6 hónapos próbaidő tapasztalt EU-s vállalkozók mellett).

JAVASLATOK A HARGITA MEGYEI IFJÚSÁGPOLITIKÁHOZ ÉS MIGRÁCIÓPOLITIKÁHOZ (SEEMIG)

A fő célcsoport: a 15–24 éves korosztály azon tagjai, akik sem oktatásban, sem foglalkoztatásban nem vesznek részt. A tartós NEET státus következményei: elszigetelődés, bizalomhiány, fizikai és lelki egészségügyi problémák, nem biztonságos munkakörülmények, alacsony fizetések, bűnözés stb.

A szakpolitikai dokumentum készítői három fő célkitűzést fogalmaztak meg:

- Alacsony iskolai végzettségűek elhelyezkedésének elősegítése;
- Szakiskolák újraindítása a munkaerőpiaci igényekhez igazodva;
- Szakmai képzés biztosítása olyan elméleti középiskolásoknak, akik nem terveznek továbbtanulást.

Kiemelten foglalkoznak tehát az alacsony iskolai végzettségűekkel, ugyanis indoklásuk alapján ők háromszor veszélyeztetettebbek, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők.

Három foratókönyvet vázolnak fel a célkitűzések teljesítésére:

1. Az inaskodás megszervezése a szakma elsajátítására. Van erre törvény 2005-ből: piaci szereplők és a megyei munkaügyi hivatal létrehozhat konzorciumokat gyakorlati képzőközpontok (munkahelyi inaskodás) érdekében.

2. A rossz érettségi eredményekből kiindulva, a szakiskolák újraindítása. Itt is szükséges a partnerség a piaci szereplők, az oktatási intézmények és a hatóságok között.

3. Legalább 3 hónapos szakmai gyakorlat biztosítása azoknak, akik érettségi után nem terveznek továbbtanulást. Hargita megyében a 2014/2015-ös tanévben beiratkozott 2500 IX.-es és 2000 XII.-es, átlagosan 70–75%-a érettségizik, 50%-uk tanul tovább, jelentős az elvándorlás veszélye. A munkáltatók és a diákok kapcsolatát a megyei önkormányzat egy online felület révén segítené. (<http://migracio.hargitamegye.ro/wp-content/uploads/2015/06/Politici-Migrationiste.pdf>)

TOVÁBBI SZÜKSÉGES LÉPÉSEK

A kutatási eredmények, szakpolitikai dokumentumok, tereptapasztalatok alapján a következő tennivalók körvonalazódnak:

Egyrészt, a szükséges „alapfelszereltség” megszerzése elősegíthetné a fiatalok sikerebb integrációját a hazai munkaerőpiacon. Ebbe beletartoznak a nyelvi kompetenciák – a román nyelv és az angol nyelv ismerete –, valamint a gépjárművezetői jogosítvány.

Másrészt, az itthonmaradást ösztönző tényezők közül három fontos megtartó erőt különböztetünk meg: az egyik a munkahely, amely egyben szociális környezet is, a másik a lakáshoz jutási esély, amely pengzgzdálkodást feltételez, a harmadik a helyi identitás, szabadidőeltöltés, közösséghez való tartozás.

Harmadrészt, mind az oktatási intézmények, mind az illetékes civil szervezetek, szereplők feladata lenne a helyi jó példák népszerűsítése. A Dévai Szent Ferenc Alapítvány társadalmi felzárkóztatás és szakoktatás területén rendelkezik tapasztalatokkal, eredményekkel, jövőtervekkel. További sikerekhez vezethetne ezeknek a kiterjesztése, támogatása, intézményesítése. A szocializációs közegek felelőssége, a mintaadáson túl, a kommunikáció révén az ideiglenesen elvándoroltakkal való intenzív kapcsolattartás is, mivel rendelkezésére állnak a szükséges eszközök, hogy számottevően befolyásolják a szülőföldhöz való kötődést, illetve növeljék a visszatérés esélyeit. Az itthoni lehetőségek feltérképezése, a munkaerőpiaci kereslet és kínálat találkoztatása, a munkaerőpiacra intenzívebben kommunikáló és annak igényeihez fokozottabban igazodó oktatási rendszer szintén jelentős feladat az ifjúsági jövőstratégiák alakulása szempontjából is. A már említett önkéntesség mint szakmai tapasztalatszerzési lehetőség, illetve a vállalkozóvá válást segítő programok ismertebbé tétele, információinak eljuttatása a célközönséghez azok fokozottabb és sikerebb kihasználását eredményezné. Végül, ahhoz képest, hogy elvileg 2015 „a külhoni szakoktatás éve”, egyelőre ennek a hangzatos elnevezésnek a gyümölcsei nem látványosak, az ilyen típusú „támogatások” bevonására az erdélyi magyar oktatási és szakmai hálózatoknak hosszú távú stratégiával kellene rendelkezniük.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK
REFERENCES

1. THE GALLUP ORGANIZATION (2011). *Youth Attitude on Drugs, Analytical Report*, Flash Eurobarometer http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_330_en.pdf (letöltve 2015. május 7-én)
2. TNS POLITICAL & SOCIAL (2014). *Young People and Drugs*, Flash Eurobarometer, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_401_en.pdf (letöltve 2015. május 7-én)
3. TNS POLITICAL & SOCIAL (2013). *European Youth: Participation in Democratic Life*, Flash Eurobarometer, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_375_en.pdf (letöltve 2015. május 7-én)
4. TNS POLITICAL & SOCIAL (2015). *European Youth*, Flash Eurobarometer, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_408_en.pdf (letöltve 2015. május 7-én)
5. *** (2015). *Propuneri pentru dezvoltarea politicii de tineret și politicii migraționale la nivel județean în cadrul proiectului "GESTIONAREA MIGRAȚIEI ȘI A EFECTELOR SALE ÎN EUROPA DE SUD-EST (SEEMIG)"*, <http://migracio.hargitamegye.ro/wp-content/uploads/2015/06/Politici-Migrationiste.pdf> (letöltve 2015. május 6-án)

6. Barna Gergő – Kiss Tamás (2013). *Erdélyi magyar fiatalok 2013*, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár
7. Bálint Gyöngyvér (2015). *A migráció jelensége Hargita és Kovászna megyékben*, kézirat
8. Bálint Gyöngyvér – Sólyom Andrea (2014). *În pragul absolvirii*, kézirat
9. EUROFOUND (2012). *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Publications Office of the European Union, <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/neets-young-people-not-in-employment-education-or-training-characteristics-costs-and-policy>, (letöltve 2015. május 21.)
10. Európai Bizottság (2013). *Tervezet – közös foglalkoztatási jelentés*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hu.pdf (letöltve 2015. szeptember 18.)
11. Gábor Kálmán (2000). *A középosztály szigete*. Belvedere Meridionale, Szeged
12. Institutul Național de Statistică (2015). *Comunicat de presă nr. 96 din 17 aprilie 2015*, http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/com_anuale/ocup-somaj/somaj_2014r.pdf (letöltve 2015. október 4.)
13. Kissné Bencze Katalin – Pelei Krisztina – Szarvas Andrea (koord.) (2012). *Egy jó kezdet fél siker!*, Nemzetgazdasági Minisztérium, http://nfsz.munka.hu/resource.aspx?resourceID=sajtonak_hirlevel_2013_01_tripartit_hu, (letöltve 2015. május 19.)
14. Kiss Tamás (2000). Az ifjúsági életszakasz jellemzői, a fiatalok orientációs pontjai Erdély négy nagyvárosában. In: Veres Valér (szerk.) *Nemzeti vagy nemzedéki integráció – Erdélyi fiatalok átalakulásban. Új Mandátum – Limes: Kolozsvár–Budapest*
15. Kiss Tamás (2014). *Developing future scenarios of demographic, migratory and labour market processes in Romania: Foresight findings*. Foresight report developed within the project 'SEEMIG Managing Migration and Its Effects – Transnational Actions Towards Evidence Based Strategies'. <http://www.seemig.eu/downloads/outputs/SEEMIGForesightReportRomania.pdf> (letöltve 2015. május 7.)
16. Kiss Tamás – Barna Gergő – Sólyom Zsuzsa (2008). *Erdélyi magyar fiatalok 2008*, ISPMN, Műhelytanulmányok 2008/12, Kolozsvár, <http://www.ispmn.gov.ro/uploads/Kiss-Barna-Solyom-12.pdf> (letöltve 2014. április 10.)
17. MANUCODE Consulting and Research (2014). *Social Research Report within the project „Managing Migration and its Effects in South-East Europe (SEEMIG)”*, <http://migracio.hargitamegye.ro/wp-content/uploads/2015/06/SOCIAL-RESEARCH-REPORT.pdf> (letöltve 2015. május 19.)
18. Sandu, Daniel – Stoica, Cătălin Augustin – Umbreș, Radu (2014). *Tineri in Romania*, Friedrich Ebert Stiftung, http://www.fes.ro/media/2014_news/Raport-FES-Tineri_in-Romania.pdf (letöltve 2014. december 19.)
19. Szepesi Balázs – Luksander Alexandra – Csíste András (2013). *Az ifjúsági munkanélküliség csökkentését célzó NSRF-fejlesztések társadalmi-gazdasági hátterének feltárása*, http://palyazat.gov.hu/download/48176/Ifj%C3%BAs%C3%A1gi_munkan%C3%A9l%C3%BClis%C3%A9g%C3%89rt%C3%A9kel%C3%A9si_jelent%C3%A9s.pdf (letöltve 2015. május 19.)
20. Szabó Andrea – Bauer Béla – Laki László – Nemeskéri István (szerk.) (2002). *Mozaik 2001*, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest
21. Téglásy Kristóf (2014). Garancia az ifjúságpolitikában, in: Elek Tímea (szerk.): *Összebeszélünk*, ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont, <http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/iko1kotet-teljes.pdf> (letöltve 2015. szeptember 18.)
22. Tolnai Attila (2014). *A foglalkoztatáspolitikai aktuális kérdései*, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014, <http://szef.hu/lapok/1953/csatolmany>, (letöltve 2015. szeptember 18.)